

ШООО „Обреновац“

ИСТОРИЈА

6.разред

Обреновац, јануар 2021.

ОСНОВНЕ ОДЛИКЕ СРЕДЊЕГ ВЕКА

Средњи век обухвата временско раздобље од 5.до 15.века. крај старог и почетак средњег века означио је пад Западног римског царства 476. године. Ова епоха завршава се 1492.године Колумбовим открићем Америке, када почиње нови век.

У развоју Европе и Блиског истока разликујемо два периода: рани средњи век (5-11) и позни средњи век(11-15).

Основне одлике раног средњег века су:сеобенарода, настанак нових држава, назадовање привреде и културе. На рушевинама Западног римског царства основане су германске краљевине. У овом периоду Словени се насељавају на Балканско полуострво.

У 7.веку настала је нова религија – ислам. Уз постојеће Византијско царство настале су још две државе – Франачко царство и Арабљански калифат.

Јединство хришћанског света нарушено је поделом хришћанства на православље и католичанство 1054.године.

Основне одлике позног средњег века су: крсташки ратови, економско и културно јачење Запада. Западноевропске монархије – Француска, Немачка, Шпанија и Енглеска, постале су нове силе. 1453. Османско царство је срушило Византију. Турци су затим покорили Бугарску и Србију и у Европу донели ислам.

Целокупна уметност, како архитектура, тако и сликарство била је црквена. У 12.веку уз поједине црквене центре, из верских школа настајали су универзитети.

Током раног феудализма, владар је управљао државом и доносио је све одлуке. Од 13.века право учешћа у власти имало је високо племство и свештенство. Такво право су у неким земљама добили грађани. Најбројнији друштвени слој били су сељаци(кметови).

ДОМАЋИ ЗАДАТАК: Одговорити на следећа питања:

1. Које су догађаје историчари узели за почетак и крај средњег века?
2. Како се дели средњи век?
3. Које су основне одлике раног средњег века?
4. Које су основне одлике позног средњег века?
5. Каква је била уметност средњег века?

Средњи век обухвата период од пропасти Западног римског царства 476. године(5.век) до Колумбовог открића Америке 1492. године (15. век). Дели се на рани средњи век и позни средњи век. То је период када се Европа знатно мења. У раном средњем веку дошло је до сеоба варварских племена, нестанка робовласничког и настанка феудалног друштва, као и ширења хришћанства и ислама. На западу Европе настају нове државе, међу којима се истиче Франачка која се у 9. веку распала, па од ње настају Италија, Француска и Немачка. На истоку вековима постоји Византија. 1054. Године се Хришћанска црква поделила на Православну и Католичку.

Средњовековна Србија обухвата период од прве половине 7. века до друге половине 15. века.

Најзначајнија српска средњовековна династија је била династија Немањића. Оснивач је био Стефан Немања. За време владавине његовог сина Стефана Првовенчаног Србија постаје краљевина 1217. године.

Средњовековно друштво назива се феудално друштво по земљишном поседу феуду, који је владар давао за верну службу. По њему су и друштвени односи у средњем веку добили назив феудални друштвени односи. Средњовековно друштво чинили су властела, сељаштво, свештенство и грађанство. Сељаштво је било најбројнији друштвени слој у средњем веку.

Градови су почели да се развијају у позном средњем веку и они постају привредни, културни и образовни центри.

Наша сазнања о средњем веку заснована су на историјским изворима, који се деле на писане, материјалне и усмене.

У периоду од 4. до 9. века дошло је до Велике сеобе народа у Европи. Почела је када су Хуни дошли из Азије у Европу.

За разлику од Западног римског царства, Источно римско царство или Византија успело је да одоли варварским нападима и опстане до 1453. године.

Са доласком на Балканско полуострво Срби и други Јужни Словени сусрели су се са хришћанством. Јужни Словени на Балканском полуострву примили су хришћанство у периоду 7. до 9. века.

Крсташки ратови који су се водили у Светој земљи довели су до настанка крсташких држава, које се нису дуго одржале. Укупно је вођено осам крсташких ратова, организовани су са циљем да се ослободи Света земља и свети град Јерусалим од муслиманске власти.

РАЗВОЈ ДРУШТВА И ДРУШТВЕНИХ ОДНОСА У СРЕДЊЕМ ВЕКУ

Друштво средњег века је названо феудално друштво, по феуду. То је био земљишни посед који је додељиван за одређене услуге, пре свега за војну службу. Они који добију феуд, постајали су владареви вазали (слуге), а владар њихов сениор(старији). Владареви вазали су били феудалци највишег ранга. Њихова дужност је била да наоружају и поведу у рат одређени број војника када их владар позове. Високо племство је, такође, имало своје вазале, што им је давало велику моћ.

Вазал је полагао заклетву свом сениору и обавезивао се да ће му верно служити. Феудално друштво раног средњег века чинила су три друштвена слоја: племство, свештенство и сељаштво. Племство је имало улогу ратника, свештенство да се моли за све, а сељаци да раде за све. Са настанком градова, занатства и трговине, посебну улогу у позном средњем веку добијају грађани.

Некадашњи слободни сељаци постали су зависни сељаци- кметови. Сељаци су зависили од својих господара (феудалаца). Земља кметова припадала је феудалцима, али су је они и даље обрађивали и за њу плаћали бројне дажбине.

Рат је био свакодневна појава у средњем веку. Феудалци су међусобно ратовали и једни другима отимали поседе. У тим ратовима највеће жртве су били слободни сељаци.

Цркве и манастири су такође располагали огромним земљишним поседима које су кметови обрађивали.

Кметови су према власнику земље имали различите обавезе: морали су да раде на господаревом властелинству, да му дају део сопствених производа и да плаћају порез у новцу. Кметовима је било ограничено кретање, јер без допштења господара нису смели да напуштају имања. Деца кметова су постајали кметови. Положај кметова је ипак био бољи од положаја робова у старом веку, јер господар није смео да убије и злоставља кмета.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК. Одговорити на следећа питања:

1. Шта је феуд?
2. Наведи три друштвена слоја феудалног друштва.
3. Какав је био положај зависних сељака-кметова у феудалном друштву?

СЕОБЕ, ХРИСТИЈАНИЗАЦИЈА И КРСТАШКИ РАТОВИ

Од 4. до 11. века у Европи је дошло до великих пресељења народа. Ратоборна племена, која су Римљани називали варвари, срушила су Западно римско царство 476. године.

Велика сеоба народа је почела 375. године када су Хуни, номадски народ, из Азије стигли у Европу кроз "Врата народа". По доласку у Европу, Хуни су пљачкали поједине делове Римског царства. Хунска држава је свој највећи успон доживела под вођством Атиле. Центар ове државе био је у Панонији у околини Кикинде. Када је Атила умро, његова држава се распала. У овом периоду многи народи су се селили међу њима и Словени. Бројна словенска племена су се покренула из своје прапостојбине у источној Европи и доселила се у централну Европу. Словени су постепено преплавили Балканско полуострво, да би се у 7. веку овде и трајно населили. Међу Словене су се доселили Бугари, а затим, и Мађари.

Живот средњовековног човека био је прожет вером. Црква је очувала део античке културе и пренела је варварским народима путем покрштавања (христијанизације).

Хришћанство је до 11. века било јединствена религија, али се организација цркве разликовала на Истоку и Западу. На Западу се налазио папа са седиштем у Риму, док је на Истоку био васељенски патријарх. Сукоб између западне и источне цркве је избио 1054. године. То је био коначан раскол у хришћанској цркви познат и као Велика шизма. Од тада је хришћанска црква подељена на православну и католичку. Христијанизација је у српским земљама спровођена из два центра - Цариграда и Рима. У Србији ширење хришћанства почело је половином 9. века, у време мисионарске делатности Ћирила и Методија.

Крсташки ратови су трајали од 1096. до 1270. године и било их је укупно осам. Папа Урбан II је 1095. у Клермону је одржао проповед и вернике позвао у рат за ослобођење Христовог гроба у Јерусалиму. Окупљен народ је папин позив схватио као Божју вољу и радо му се одазвао. Ратници су за симбол узели крст пришивен на полеђини одеће, по чему су названи крсташи. У првом крсташком рату ослобођен је Јерусалим али уз велике жртве муслиманског становништва. Током четвртог крсташког рата освојен је Цариград који је том приликом опљачкан. Последњи Осми крсташки рат водио је француски краљ Луј IX Свети. Рат је завршен поразом крсташа 1270. године. Муслимани су освојили крсташке земље на Блиском истоку, а њихово становништво побили или продали у ропство.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК: Одговорите на следећа питања:

1. Када и како је почела Велика сеоба народа?
2. Које године се хришћанска црква поделила на православну и католичку?
3. Када је у Србији почело ширење хришћанства?
4. Наведи године трајања крсташких ратова, и колико их је укупно било?
5. Због чега су вођени крсташки ратови?

РЕЛИГИЈА, КУЛТУРА И УМЕТНОСТ СРЕДЊЕГ ВЕКА

Живот средњовековног човека био је прожет вером. Две најзаступљеније религије биле су хришћанство и ислам. Хришћанство је било јединствено све до 11. века када је дошло до поделе на православље и католичанство. Свештеничко занимање је било изузетно цењено па је свештенство спадало у повлашћени слој друштва. Врх црквене хијерархије заузимају папа на Западу и цариградски патријарх на Истоку. Манастири су углавном били центри писмености и културе. Због тога је култура средњег века имала верско обележје и била под утицајем три религије- хришћанске православне, хришћанске католичке и исламске. Током 12. века настали су први универзитети. Манастирске школе су и даље постојале и биле су на нивоу основних. Ученим човеком сматрао се онај ко је знао латински језик. Све до средине 15. века књига је била доступна само појединцима. Књиге су до тада преписиване па су због тога биле скупе. Открићем штампарске машине у 15. веку књиге постају доступне многим људима и то је позитивно утицало на развој писмености.

Главна дела средњовековне архитектуре биле су цркве и трђаве. Била су заступљена два стила градње: романички и готички. У Србији су цркве и манастири тога доба грађени у три стила: рашки, византијско-српски и моравски. Уметност средњег века изражавала се изградом скулптура, украшавањем рукописа, изградом таписерија. Скулптуре су прављене од дрвета, камена, слоноваче и кости.

Српска средњовековна култура је такође имала верско обележје. Српску књижевност до 12. века чинили су преводи библијских текстова и црквених списа. Најпопуларнија књижевна дела тога доба у Србији била су житија. У Србији су у употреби биле глагољица и ћирилица. Од 12. века више је у употреби била ћирилица којом је написано Мирослављево јеванђеље. Књиге су преписиване у манастирима, где се стицала писменост. У Србији је било веома развијено фреско сликарство којима је украшавана унутрашњост српских манастира. После крсташког освајања Цариграда, у Србију је дошао велики број византијских уметника са којима је почео процват фреско-сликарста и израда икона. Српске цркве и манастири су постали и део светске културне баштине.

ДОМАЋИ ЗАДАТАК Одговорити на следећа питања:

1. Како је обележје имала средњовековна култура и уметност
2. Које две религије су биле најзаступљеније у средњем веку?
3. Када настају први универзитети у средњем веку?
4. Најпопуларнија књижевна дела у Србији била су житија?
ДА НЕ
(заокружи тачан одговор)
5. Која два писма су била у употреби у Србији?

Српске средњовековне државе и значајне личности

Србија је до средине 12.века признавала врховну власт Византије. Велике жупане су у Србији постављали византијски цареви. Као цареви вазали, велики жупани су у време рата давали цару помоћне војне одреде. Жупани су користили слабости Византије и покушавали да се осамостале.

Цар Манојло I Комнин је у 12.веку поставио Тихомира на место великог жупана. Његова браћа Страцимир, Мирослав и Немања имали су титулу кнеза.Убрзо је избио сукоб између Немање и Тихомира тада га је Немања збацио са престола и сам се прогласио за великог жупана. Тако је почела владавина оснивача најзначајније српске средњовековне династије Немањића (1166 – 1371).

Велики жупан Стефан Немања је био у сукобу са Манојлом Комнином. Убрзо је поражен и тада је положио заклетву да ће бити веран вазал. Када су у Византији избили немири после смрти византијског цара, Немања је то искористио и заузео је византијске области на којима су живели Срби. Велики пораз Немања је доживео од Византије 1190.године али је успео да задржи све освојене територије. Мир је учвршћен женидбом Немањиног средњег сина Стефана са византијском принцезом Евдокијом. То је значило осамостаљење Србије и њено признање од стране Византије. Наследио га је средњи син Стефан Немањић. То је изазвало сукоб између најстаријег Вукана и средњег сина Стефана. Најмлађи Растко се убрзо замонашио и постао монах Сава. Из грађанског рата како победник изашао је Стефан. Он је успео да од папе добије титулу краља 1217. Србија постаје краљевина а он краљ Стефан Првовенчани. Србија је 1219.добила самосталну цркву а за првог српског архиепископа изабран је Сава. Седиште српске архиепископије био је манастир Жича. Стефана је наследио прво најстарији син Радослав, затим средњи Владислав и на крају најмлађи Урош I.

Краљ Урош је био добар владар. Србија се за време његове владавине обогатила захваљујући развијеној привреди. Највише је било развијено рударство. Имао је двијицу синова Драгутина и Милутина. Драгутин је ратовао против свога оца кога је поразио и тако је постао краљ. 1282.одлучује да се повуче са престола у корист свог млађег брата Милутина. Милутин је био веома даровит државник и војсковођа. Знатно је проширио српску државу. Наследио га је син Стефан Дечански. Он је био умерен и мирољубиви владар. Против њега је била властела која га је и збацила са престола. Нови краљ постаје његов син Душан. За време овог владара Србија је имала највеће територијално проширење и налазила се на врхунцу моћи. 1346.године прогласио се за цара. Изненада је умро 1355.године па га је наследио син Урош. У историји је био упамћен као Урош Нејаки. То значи да није био способан владар као његов отац. То су искористили српски великаши који су се осамосталили и владали својим поседима не поштујући одлуке цара. То је довело до слабљења Србије што су искористили Турци који ће убрзо освојити Србију. Његовом смрћу 1371. године угашена је династија Немањића, јер Урош није имао наследнике.

Српска средњовековна држава, друштво и култура доживели су убрзан развој у периоду од 12. до 15. века и то за време династије Немањића. Немањићи су Србијом владали нешто више од два века. Названа је тако по Стефану Немањи, њеном оснивачу. Владари из породице Немањић:

Стефан Немања;

Стефан Првовенчани;

Стефан Радослав;

Стефан Владислав;

Стефан Урош I ;

Стефан Драгутин;

Стефан УрошII Милутин;

Стефан УрошIII Дечански;

Стефан УрошIV Душан;

Стефан Урош V.

Краљевина Србија је проглашена 1217. године , а аутокефална српска архиепископија је проглашена 1219. године. Седиште Српске архиепископије је било у манастиру Жича. Први српски архиепископ је био Сава(Растко Немањић).

Стефан Душан се крунисао за цара 1346. Године. Србија се под Душаном проширила до обала Јадранског, Јонског и Егејског мора. На државном сабору у Скопљу 1349. године донет је Душанов законик. Наследио га је син Урош Нејаки, за време чије је владавине царство упало у анархију. Овај период је обележио и успон нове претње у виду Османског царства, које се ширило из Азије у Европу.

Цар Урош умире 1371. године. Међу обласним господарима нарочито су се уздигла браћа Вукашин и Угљеша Мрњавчевић, чији су се поседи налазили у Западној Македонији. Вукашин је имао титулу краља и био је Урошев савладар.

Сви српски владари из краљевске породице Немањића за собом су остављали задужбине, своје цркве и манастире.

Српски средњовековни манастири

На територији Србије налази се много манастира. Манастири су душа наше државе и без обзира којој националности и религији припадамо, увек ћемо осетити нешто посебно када улазимо у ова стара света места. Осликани прелепим фрескама и декорисани оригиналним мозаицима од стране разних уметника и монаха који су живели у овим манастирима, они представљају уникатна уметничка дела.

Владари династије Немањић су их подизали како би показали своју величину.

Ово су само неки од њих,

Манастир Студеница: Овај манастир је подигао Стефан Немања у 12. веку. Налази се на југозападу Србије и један је од највећих и најзначајнијих манастира.

Хиландар: је једини српски манастир на Светој гори. Хиландар представља једно од најзначајнијих средишта српске културе и духовности. Манастир је био запуштен када су га 1198. године обновили и подигли Стефан Немања и Свети Сава.

Манастир Жича: је саграђен у 13. Веку. Саградио га је краљ Стефан Првовенчани. 1219. Године манастир постаје средиште српске архиепископије. Саграђен је од цигле и камена.

Манастир Милешева: саграђен је у 13. веку од стране краља Владислава. Милешева је једна од најважнијих српских светиња и духовних центара.

Манастир Сопоћани: основао га је краљ Урош Први. Посвећен је светој Тројици. Његова жена Јелена Анжујска је саградила манастир Градац у долини Ибра.

Манастир Грачаница: налази се на Косову . Задужбина је краља Милутина који је био један од најзначајнијих и најспособнијих владара из династије Немањића. Манастир је завршен у 14. веку.

Манастир Високи Дечани: је један од драгуља српске средњовековне историје. Налази се у долини реке Бистрице ,на Косову. Саградио га је Стефан Дечански.

Битка на реци Марици 1371. Године 14. Век

Планове краља Вукашина мрњавчевића да се наметне за владара свим српским обласним господарима после смрти цара Уроша пореметили су Турци Османлије. Његови поседи и поседи његовог брата Угљеше нашли су се први на удару турске силе.

Краљ Вукашин и деспот Угљеша су прикупили велику војску и кренули у поход против Турака 1371. године. Српска војска је бројала 60000 људи, док су турске биле много мање. Срби су се улогорили на реци Марици. Турци су припремили изненадни напад, па су пре зоре са све четири стране напали српски логор, док су војници спавали. Препад Турака изазвао је панику код Срба и претворио се у пропаст српске војске. У бици на Марици погинула су оба брата Мрњавчевића.

Области браће Мрњавчевића биле су прве српске земље које су пале под турску власт после маричке битке. Вукашинов син Марко остао је да влада као турски вазал у мањој области.

Кнез Лазар Хребељановић је после Маричке битке постао најутицајнији представник српске властеле. Држава којом је управљао звала се Моравска Србија. Кнез Лазар је саградио задужбину манастир Раваницу и цркву Лазарицу. Његова жена кнегиња Милица је подигла манастир Љубостињу.

Косовска битка 1389. године 14. век

Турску војску је предводио султан Мурат I, а српску кнез Лазар. У косовској бици погинула су оба владара. Према предању султана је убио српски великаш Милош Обилић.

Погибија оба владара као и повратак Турака у Азију, створили су утисак да турска победа није била потпуна. Међутим, са кнезом Лазаром погинуо је и велики број српских ратника. Лазареви наследници, кнегиња Милица и његов старији син кнез Стефан Лазаревић, били су приморани да прихвате вазалне обавезе према султану Бајазиту.

Стефан Лазаревић био је српски владар, војсковођа и књижевник. Постао је кнез 1389. године, али је у његово име до његовог пунолетства владала његова мајка. Дуго је био турски вазал. Деспотску титулу добио је од византијског цара 1402. Године. Изградио је Београд, престоницу Српске деспотовине.

Подигао је Манасију. Изненада је умро у лову. Пошто није имао деце, за наследника је одредио свог сестрића Ђурђа Бранковића.